

Studies. Humanities Series. Issue 1. 2026, pp. 34–40. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2026.1.5> [in Ukrainian].

7. Sichkar, S. A., Denysiuk, I. A. (2025). Stylistychni osoblyvosti profesiinoho movlennia maibutnikh pedahohiv: rol ukrainskoi movy u rozvytku komunikatyvnykh navychok [Stylistic features of professional speech of future teachers: the role of the Ukrainian language in the development of communicative skills]. *Pedagogical Academy: scientific notes*. No. 14. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14765291> [in Ukrainian].

8. Stratulat, N. V., Yaslyk, V. I. (2020). Normatyvnist yak osnovnyi aspekt naukovooho movlennia [Normativity as the main aspect of scientific speech]. *Scientific notes of the Vernadsky TNU. Series: Philology. Social communications*. Vol. 31(70). No. 4. Part 1. pp. 125–130. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-321-0-11> [in Ukrainian].

9. Yatsenko, L. (2025). Profesiina komunikatsiia v osvitnomu seredovyshchi: rol ukrainskoi movy u formuvanni akademichnoho dyskursu [Professional communication in the educational environment: the role of the Ukrainian language in the formation of academic discourse] *Current Issues in the Humanities*. No. 86. Vol. 3, pp. 270–275. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/86-3-40> [in Ukrainian].

10. Lowry, J. (2021). The Role of English Borrowings in Education Systems Worldwide. *International Journal of Language and Education Studies*. 39(2). pp. 57–66. [in English].

11. Wytrębowski, J. (2009). O poprawności językowej publikacji naukowo-technicznych. *Zagadnienia naukoznawstwa*. № 1(179). S. 1–10. [in Polish].

Стаття надійшла до редакції: 01.06.2026

Прийнято до друку: 27.07.2026

Опубліковано: 08.09.2026

УДК 376.36-053.4:81'234

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.370643>

Юлія Шевченко, доктор педагогічних наук,
професор кафедри початкової і спеціальної освіти

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8460-6928>

Юлія Саєнко, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової і спеціальної освіти

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9174-7684>

Юлія Поліщук, старший викладач кафедри початкової та спеціальної освіти
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького,
голова ГО "Центру розвитку, корекції, психіатричної, психологічної та
педагогічної допомоги для дітей і дорослих "Територія розвитку""

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3076-0137>

Валентина Кондратенко, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової і спеціальної освіти

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9866-7804>

Владислава Дьоміна, асистент кафедри початкової і спеціальної освіти
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9965-4902>

ЛОГОПЕДІЯ ЯК СКЛАДОВА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ

У статті розглянуто логопедію як важливу складову спеціальної освіти та корекційно-розвиткової допомоги дітям старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення. У роботі обґрунтовано, що логопедична допомога не зводиться до виправлення окремих звуків, а має комплексний характер, що пов'язана з розвитком звуковимови, фонематичного сприймання, словникового запасу, граматичної будови мовлення, зв'язного висловлювання, комунікативної активності, дрібної та артикуляційної моторики. Охарактеризовано основні мовленнєві порушення (звуковимови, фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення, загальне недорозвинення мовлення, затримку мовленнєвого розвитку, порушення темпу й плавності мовлення, труднощі формування зв'язного висловлювання). Систематизовано сучасні методи логопедичної корекції за їхнім практичним призначенням (артикуляційно-фонетичні, фонологічні, лексико-граматичні, комунікативно-ігрові, сенсорно-рухові, арттерапевтичні методи, методи альтернативної та додаткової комунікації). Обґрунтовано доцільність поєднання різних груп методів у межах індивідуальної корекційної програми з урахуванням структури порушення, вікових особливостей, рівня мовленнєвої активності та комунікативних можливостей дитини.

Ключові слова: логопедія; спеціальна освіта; діти старшого дошкільного віку; порушення мовлення; логопедична корекція; корекційно-розвивальна допомога; фонематичне сприймання; зв'язне мовлення.

Літ. 20.

Yuliia Shevchenko, *Doctor of Sciences (Pedagogy),
Professor of the Department of Primary and Special Education,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University*
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8460-6928>

Yuliia Saienko, *Ph.D. (Pedagogy),
Associate Professor of the Department of Primary and Special Education,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University*
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9174-7684>

Yuliia Polishchuk, *Senior Lecturer of the Department of Primary and Special Education,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University,
Chairperson of the NGO "Centre for Development, Correction, Psychiatric, Psychological and
Pedagogical Support for Children and Adults "Territory of Development""*
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3076-0137>

Valentyna Kondratenko, *Ph.D. (Pedagogy),
Associate Professor of the Department of Primary and Special Education,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University*
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9866-7804>

Vladyslava Domina, *Teaching Assistant of the Department of Primary and Special Education,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University*
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9965-4902>

SPEECH AND LANGUAGE THERAPY AS A COMPONENT OF SPECIAL EDUCATION: CONTEMPORARY METHODS FOR THE CORRECTION OF SPEECH AND LANGUAGE DISORDERS

The article examines speech and language therapy as an important component of special education and corrective and developmental support for older preschool children with speech and language disorders. The paper substantiates that speech and language therapy is not limited to the correction of individual speech sounds but is comprehensive in nature. It is associated with the development of speech sound production, phonemic perception, vocabulary, grammatical structure of speech, connected speech, communicative activity, and fine and articulatory motor skills. The article characterises the main speech and language disorders that require correction in older preschool children, in particular speech sound disorders, phonetic-phonemic speech underdevelopment, general speech and language underdevelopment, delayed speech and language development, disorders of speech rate and fluency, as well as difficulties in the formation of connected speech. Contemporary methods of speech and language therapy intervention are systematised according to their practical purpose. Articulatory-phonetic, phonological, lexical-grammatical, play-based communicative, sensorimotor, and art therapy methods are identified, together with augmentative and alternative communication (AAC) methods. The article substantiates the relevance of combining different groups of methods within an individual corrective programme, taking into account the structure of the disorder, age-specific characteristics, the level of speech activity, and the child's communicative abilities. Important conditions for the effectiveness of speech and language therapy include comprehensive assessment, individualisation of intervention, interdisciplinary cooperation among specialists, family involvement, and systematic monitoring of the dynamics of the child's speech and language development. Further research prospects are related to the development and practical testing of speech and language therapy correction programmes for older preschool children in special and inclusive educational environments.

Keywords: *speech and language therapy; special education; older preschool children; speech and language disorders; speech and language intervention; corrective and developmental support; phonemic perception; connected speech.*

Постановка проблеми дослідження.
Актуальність дослідження зумовлена посиленням уваги до своєчасного виявлення й корекції мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку. Саме цей період є важливим для формування звуковимови, фонематичного сприймання, словникового запасу, граматичної будови мовлення, зв'язного висловлювання та загальної готовності дитини до подальшого навчання. Мовленнєві труднощі можуть ускладнювати комунікацію, соціальну взаємодію, засвоєння освітньої програми й адаптацію дитини в освітньому середовищі. Тому логопедичну допомогу доцільно розглядати як важливу складову спеціальної освіти та корекційно-розвиткової роботи.

Нормативно-правове обґрунтування дослідження пов'язане з положеннями Закону України "Про освіту", у якому корекційно-розвиткові послуги визначено як систему заходів супроводу особи з особливими освітніми потребами, спрямовану, зокрема, на розвиток мовлення. Зокрема закріплено значення індивідуальної програми розвитку, інклюзивного навчання, психолого-педагогічного супроводу та створення умов для здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами (надалі – ООП) [4]. Відтак логопедична допомога постає частиною цілісної системи освітньої підтримки дитини.

Важливе значення має і Закон України "Про дошкільну освіту", у якому старший дошкільний вік визначено як період від п'яти до шести (семи) ро-

ків, а для дітей з особливими освітніми потребами – до восьми років. Підкреслено принципи дитино-центризму, рівного доступу до дошкільної освіти, педагогічного партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти, а також необхідність створення інклюзивного або спеціального освітнього середовища з урахуванням індивідуальних потреб дитини [3]. Для нашого дослідження це є суттєвим, оскільки логопедична робота зі старшими дошкільниками має враховувати і вікові особливості мовленнєвого розвитку, і конкретну структуру мовленнєвого порушення.

Міжнародно-правовим підґрунтям дослідження є Конвенція про права дитини, у якій закріплено право дитини вільно висловлювати свої думки, отримувати й передавати інформацію в усній, письмовій або іншій доступній формі. Для дітей, які мають значні мовленнєві труднощі або особливі освітні потреби, це положення посилює значення логопедичної допомоги, альтернативної та додаткової комунікації, а також створення умов для активної участі дитини в освітньому й соціальному житті [6].

Отже, актуальність дослідження визначається потребою теоретично обґрунтувати логопедію як складову спеціальної освіти та систематизувати сучасні методи корекції порушень мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз останніх публікацій та досліджень засвідчує, що проблематика логопедичної допомоги дітям із порушеннями мовлення нині розглядається у кількох взаємопов'язаних напрямках. Передусім сучасні вчені звертають увагу на місце логопедії в системі спеціальної та інклюзивної освіти. Так, Є. Линдіна підкреслює, що порушення мовленнєвого розвитку позначаються на сенсорній, інтелектуальній, афективній і вольовій сферах дитини, а також впливають на її мовленнєву поведінку та соціальну взаємодію [7, 51–52]. У цьому контексті логопедична допомога постає важливою умовою успішного засвоєння дошкільної та шкільної освітньої програми, оскільки діяльність логопеда охоплює діагностичну, корекційно-розвивальну, консультативну, профілактичну та організаційно-методичну роботу [7, 52].

Окремий напрям становлять наукові розвідки, у яких увагу зосереджено на характеристиці мовленнєвих порушень у дітей. Так, І. Пацула систематизує основні форми мовленнєвих порушень у межах клінічно-педагогічної та психолого-педагогічної класифікацій. Зокрема, вчена розглядає дисфонію, брадилалію, тахілалію, заїкання, дислалію, ринолалію, дизартрію, алалію, афазію, дисграфію та дислексію [12, 94–96]. Для нашого дослідження особливо значущим є положення дослідниці про те, що вибір напрямку корекційної роботи має спиратися на комплексну діагностику фоне-

тико-фонематичного, лексико-граматичного, когнітивного та комунікативного розвитку дитини [12, 96–97]. Саме такий підхід надає змогу розглядати мовленнєве порушення не ізольовано, а в ширшому контексті розвитку дитини.

О. Форостян та Є. Шнайдер зазначають, що у дітей із загальним недорозвитком мовлення простежуються порушення звуковимови, недостатня сформованість фонематичного слуху, відставання у розвитку словникового запасу та граматичного ладу мовлення [16, 147]. Вчені пропонують розробляти корекційну програму з урахуванням розвитку словника, граматичного ладу, фонематичного слуху, дрібної моторики, просторових і часових уявлень, навичок спілкування, пізнавального інтересу та довільності [16, 148]. З огляду на це, логопедичну роботу зі старшими дошкільниками правомірно розглядати як комплексний процес, спрямований на розвиток основних сторін мовлення та пов'язаних із ним психічних функцій.

Значна частина сучасних наукових розвідок присвячена конкретним методам логопедичної корекції. Так, А. Харківська аналізує можливості використання арттехнік у роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями та виокремлює малювання, ліплення, колажування, пісочну арттерапію, музичну, драматичну та казкову арттерапію [17, 49]. Дослідниця наголошує, що такі техніки залучають аудіальний, візуальний і кінестетичний канали сприйняття, а також сприяють розвитку дрібної моторики, артикуляційного апарату, мовленнєвого дихання та зв'язного мовлення [17, 49–51]. У близькому за змістом аспекті Д. Старіченко акцентує увагу на стимуляції мовленнєвої активності через природне середовище, предметну діяльність, гру та активну участь дорослого у коментуванні дій дитини [15, 558–559]. Отже, логопедична корекція пов'язується з активною діяльністю дитини, її сенсорним досвідом, моторикою та включенням мовлення у природні ситуації взаємодії.

У працях також помітною є увага до міждисциплінарного та індивідуалізованого підходу. Так, вчена В. Маршалковська зазначає, що діти з тяжкими порушеннями мовлення потребують довготривалої, систематичної та індивідуальної логопедичної допомоги. А в інклюзивному середовищі корекційна робота має поєднувати фронтальні, підгрупові й індивідуальні заняття [9, 62–63]. А. Слатвінська та А. Рюміна розглядають мовленнєві порушення у зв'язку із сенсорними труднощами, наголошуючи на важливості логопедичної корекції, сенсорної інтеграції, нейропсихологічних вправ і психологічного супроводу в єдиній системі допомоги дитині [14, 2065]. Г. Подуфала підкреслює значення індивідуальних і групових занять, корекційно-розвивальних ігор, сенсорно-адаптивної терапії, візуальних підказок, інтерактивних програм

і співпраці з батьками в роботі з дітьми з розладами аутистичного спектра [13, 245–247]. У сукупності ці положення підтверджують, що результативність логопедичної допомоги залежить від узгодженості різних напрямів роботи та врахування індивідуальних потреб дитини.

Отже, аналіз сучасних наукових розвідок дає підстави стверджувати, що логопедія у спеціальній освіті розглядається не як вузька робота з виправлення окремих звуків, а як комплексна корекційно-розвивальна допомога дитині. Для дітей старшого дошкільного віку особливого значення набувають методи, спрямовані на розвиток звуковимови, фонематичного слуху, словника, граматичної будови мовлення, зв'язного висловлювання, комунікативної активності, дрібної та артикуляційної моторики. Водночас у наукових працях ще недостатньо систематизовано сучасні методи логопедичної корекції саме за їх практичним призначенням у роботі зі старшими дошкільниками, що й визначає доцільність подальшого розгляду окресленої проблеми.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування логопедії як складової спеціальної освіти та характеристика сучасних методів корекції порушень мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У системі спеціальної освіти логопедія посідає місце окремого напрямку корекційно-розвивальної допомоги, спрямованого на виявлення, подолання та попередження мовленнєвих труднощів у дітей. Її зміст не можна зводити до корекції окремих звуків. Адже мовлення тісно пов'язане з пізнавальним розвитком, моторикою, сенсорним досвідом, емоційною регуляцією та комунікативною поведінкою дитини. У цьому аспекті показовою є думка А. Харківської, яка визначає логопедію як “унікальну науку”, що поєднує знання з педагогіки, медицини та психології [17, 49]. Відтак логопедична робота в спеціальній освіті має міждисциплінарний характер і потребує узгодження педагогічних, психологічних та корекційних засобів.

Місце логопеда в системі допомоги дитині з порушеннями мовлення визначається комплексністю його професійних функцій. Є. Линдіна зазначає, що завдання виявлення та подолання труднощів мовленнєвого й комунікативного розвитку виконують саме логопеди, а зміст їхньої діяльності охоплює діагностичну, корекційно-розвивальну, організаційно-методичну, консультативно-педагогічну та профілактичну роботу [7, 51–52]. З огляду на це, логопед у спеціальній освіті працює не з окремим мовленнєвим симптомом, а з ширшою системою умов, від яких залежить мовленнєвий і комунікативний розвиток дитини.

Особливого значення логопедична допомога набуває у старшому дошкільному віці, коли мовлення вже має виконувати пізнавальну, регулятивну та

комунікативну функції. Так, вчені О. Форостян та Є. Шнайдер наголошують, що у дітей із загальним недорозвитком мовлення спостерігаються порушення звуковимови, недостатня сформованість фонематичного слуху, відставання у розвитку словника та граматичного ладу [16, 147]. Тому корекційна робота має охоплювати розвиток словника, граматичної будови мовлення, фонематичного слуху, дрібної моторики, просторових і часових уявлень, навичок спілкування, пізнавального інтересу та довільності [16, 148]. Таке розуміння дає підстави розглядати логопедію як складову спеціальної освіти, що сприяє підготовці дитини до подальшого навчання через розвиток основних сторін мовлення.

У корекційно-розвивальній допомозі логопедична робота має бути індивідуалізованою. Так, В. Маршалковська підкреслює, що діти з тяжкими порушеннями мовлення потребують “довготривалої, систематичної та індивідуальної логопедичної допомоги” [9, 62–63]. В інклюзивному середовищі, за спостереженням вченої, логопедична робота поєднує фронтальні, підгрупові та індивідуальні заняття. Так, на спільних заняттях готується артикуляційний апарат, а на індивідуальних здійснюється корекція вимовної сторони мовлення і просодики [9, 62–63]. Отже, місце логопедії у спеціальній освіті визначається не тільки змістом корекції, а й організацією допомоги відповідно до потреб конкретної дитини.

Важливою умовою результативності логопедичної роботи є взаємодія фахівців і родини. Цей аспект узгоджується з позицією Т. Цегельник, О. Станіченко та Ю. Силенко, які розглядають соціально-психологічну компетентність майбутніх фахівців спеціальної освіти як багатокомпонентне утворення, що поєднує знання, цінності, комунікативні вміння, здатність до саморегуляції та рефлексії. Для логопедичної роботи це є важливим, оскільки фахівець має не тільки володіти корекційними методами, а й будувати взаємодію з дитиною, родиною та іншими учасниками освітнього процесу [19, 162–167]. А ось А. Слатвінська та А. Рюміна обґрунтовують необхідність цілісного міждисциплінарного підходу, у межах якого логопедична корекція поєднується із сенсорною інтеграцією, нейропсихологічними вправами та психологічним супроводом [14, 2065]. Дотично це узгоджується з позицією Б. Максимчук та ін., які підкреслюють значення нейропсихологічних засобів підтримки саморегуляції з урахуванням психодіагностичних даних [20]. У логопедичній роботі зі старшими дошкільниками це дає підстави враховувати не тільки мовленнєві прояви, а й увагу, самоконтроль та емоційну регуляцію дитини. Подібну позицію висловлює Г. Подуфала, яка наголошує на значенні індивідуальних і групових занять, постійного моні-

торингу динаміки розвитку дитини, участі батьків та співпраці логопеда з іншими педагогами [13, 245–247]. У ширшому педагогічному контексті В. Мізюк, Ж. Кожухар та Ю. Силенко підкреслюють значення командної роботи в цифровому середовищі, зокрема комунікації, координації, розподілу ролей, відповідальності та рефлексії [10, 95–103]. Для логопедичної допомоги ці положення можуть бути застосовані в частині узгодження дій логопеда, вихователя, психолога, батьків та інших фахівців. Це дає підстави стверджувати, що логопедія в системі спеціальної освіти виконує комплексну корекційно-розвивальну функцію, спрямовану на формування мовлення, комунікації, соціальної взаємодії та готовності дитини до подальшої освітньої діяльності.

Після визначення місця логопедії в системі спеціальної освіти доцільно перейти до характеристики тих мовленнєвих порушень, які найчастіше потребують корекційної роботи у старшому дошкільному віці. Їх не варто розглядати як однорідну групу. Ураховуємо, що вони відрізняються за проявами, глибиною порушення, впливом на комунікацію та добором корекційних методів. Так, І. Пацула зазначає, що у клінічно-педагогічній класифікації порушення мовлення охоплюють порушення усного й писемного мовлення, зовнішнього та внутрішнього висловлювання [12, 94–96]. Для дошкільного віку першочергове значення мають труднощі усного мовлення, зокрема порушення звуковимови, темпу і плавності мовлення, фонематичних процесів, лексико-граматичної будови та зв'язного висловлювання.

Найпоширенішими у логопедичній практиці є **порушення звуковимови**. І. Пацула характеризує дислалію як порушення звуковимови за збереженого слуху та іннервації мовленнєвого апарату, що може виявлятися у замінах, спотвореннях або змішуванні звуків [12, 94–96]. За таких умов корекційна робота має спрямовуватися передусім на розвиток артикуляційної моторики, формування правильного артикуляційного укладу, постановку звука та його автоматизацію у складах, словах, реченнях і зв'язному мовленні. Якщо ж порушення пов'язане з недостатнім розрізненням фонем, акцент переноситься з механічного тренування вимови на розвиток слухової диференціації звуків.

Окрему групу становлять **фонетико-фонематичні порушення**. І. Пацула визначає фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення як стан, за якого разом із порушеннями фонетичного боку мовлення спостерігається недорозвинення фонематичного сприймання, фонематичного аналізу й синтезу [12, 94–96]. Це означає, що дитина може неправильно вимовляти звук і водночас недостатньо чітко розрізняти його на слух. Відповідно, логопедична корекція має передбачати вправи на впізна-

вання звука, розрізнення близьких за звучанням фонем, добір слів із потрібним звуком, визначення місця звука у слові, роботу з мінімальними парами. Наприклад, зіставлення слів типу “рак – лак” або “коза – коса” допомагає дитині усвідомити смисло-розрізнявальну роль звуків і точніше контролювати власне мовлення.

Більш складним порушенням є **загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ)**. Так, А. Довженко підкреслює, що ЗНМ охоплює комплекс симптомів, за якого порушуються різні сторони мовної системи: лексична, граматична й фонетична [2, 115]. О. Форостян та Є. Шнайдер також зазначають, що у дітей із ЗНМ спостерігаються порушення звуковимови, недорозвинення фонематичного слуху, відставання у формуванні словникового запасу та граматичного ладу [16, 147]. З огляду на це, корекційна робота при ЗНМ не може обмежуватися постановкою окремих звуків. Вона має охоплювати розширення словника, формування граматичної будови мовлення, розвиток фонематичного слуху, складової структури слова, зв'язного мовлення, дрібної моторики, навичок спілкування та довільності [16, 148].

Затримка мовленнєвого розвитку та недостатня мовленнєва активність також потребують спеціально організованої допомоги, оскільки впливають на комунікацію дитини, її пізнавальну активність і взаємодію з однолітками. А. Довженко зазначає, що стимуляція експресивного мовлення у дітей дошкільного віку є тривалим і поетапним процесом, а серед поширених засобів називає музикотерапію, імітацію звуків, логоритмічні заняття та співи [2, 117]. У цьому випадку завдання логопеда полягає не в уточненні вимови як такої, а передусім у стимулюванні мовленнєвої активності, формуванні потреби висловлювати бажання, називати предмети й дії, вступати в діалог, реагувати на звернене мовлення.

До порушень, які істотно ускладнюють комунікацію, належать також **порушення темпу і плавності мовлення**. І. Пацула відносить до них брадилалію, тахілалію та заїкання. Брадилалія виявляється у патологічному уповільненні мовлення, тахілалія – у надмірно швидкому темпі, а заїкання пов'язане з порушенням ритму й темпу мовлення через судоми м'язів мовленнєвого апарату [12, 94–96]. У таких випадках корекційна робота має враховувати мовленнєвий і емоційний компоненти. В. Маршалковська, натомість, підкреслює, що при заїканні важливими є дотримання рекомендацій психолога щодо емоційного стану дитини, урахування медичних рекомендацій, організація дихання, виконання фізичних вправ і підтримка мотивації до спілкування [9, 62–63].

Окремої уваги потребують труднощі **формування зв'язного мовлення**. Вони можуть проявля-

тися в тому, що дитині складно послідовно описати предмет, переказати короткий текст, скласти розповідь за малюнком або пояснити власні дії. Так, вчена А. Харківська зазначає, що малювання сюжетів із подальшим описом зображення сприяє розвитку зв'язного мовлення, зокрема його послідовності, повноти й інформативності [17, 51]. У цьому напрямі доцільними є складання розповідей за серією малюнків, опис предмета за планом, добір слів-ознак і слів-дій, завершення речень, переказ коротких текстів, моделювання побутових ситуацій.

Отже, основні порушення мовлення у дітей старшого дошкільного віку охоплюють труднощі звуковимови, фонематичного сприймання, лексико-граматичного розвитку, темпу і плавності мовлення, мовленнєвої активності та зв'язного висловлювання. Їх структура визначає вибір корекційного методу. Саме тому логопедична корекція має спиратися на діагностику структури порушення, а не на універсальний набір вправ для всіх дітей.

З урахуванням різної структури мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку сучасні методи логопедичної корекції доцільно систематизувати за їх основним корекційним призначенням. Такий підхід дає змогу чіткіше розмежувати роботу над звуковимовою, фонематичним сприйманням, словником, граматичною будовою мовлення, зв'язним висловлюванням і комунікативною поведінкою дитини.

Розглянемо їх детальніше.

Першу групу становлять артикуляційно-фонетичні методи. Вони спрямовані на розвиток рухливості органів артикуляції, формування правильного артикуляційного укладу, постановку, автоматизацію та диференціацію звуків. І. Пацула зазначає, що дислалія виявляється у замінах, спотвореннях і змішуванні звуків за збереженого слуху та іннервації мовленнєвого апарату [12, 94–96]. Тому логопедична робота в цьому напрямі має починатися з обстеження будови й рухливості артикуляційного апарату, звуковимови та фонематичного слуху.

На практиці це реалізується через артикуляційну гімнастику, дихальні вправи, вправи для язика й губ, постановку звука, його закріплення у складах, словах, реченнях і коротких текстах. А. Харківська додатково показує, що арттехніки також можуть підтримувати артикуляційну роботу. До прикладу, розминання пластиліну допомагає дитині краще засвоїти образи артикуляційних положень язика, зокрема “лопаткою”, “чашечкою”, “змійкою” [17, 50].

Наприклад, під час корекції звука [р] логопед спочатку перевіряє стан артикуляційної моторики та добирає підготовчі вправи для язика. Далі відпрацьовується правильне положення язика, проводиться постановка звука, після чого звук закріплюється у складах типу “ра”, “ро”, “ру”, у словах

“рак”, “риба”, “рука”, у простих реченнях і коротких текстах. На завершальному етапі доцільно організовувати диференціацію звуків, наприклад [р] і [л], щоб дитина правильно вимовляла звук і могла контролювати його в мовленнєвому потоці.

Другу групу становлять фонологічні методи, пов'язані з розвитком фонематичного сприймання, фонематичного аналізу й синтезу. Вони потрібні тоді, коли дитина неправильно вимовляє звук і водночас недостатньо чітко розрізняє близькі за звучанням фонеми. І. Пацула визначає фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення як поєднання порушень фонетичного боку мовлення з недостатньою сформованістю фонематичного сприймання, аналізу й синтезу [12, 94–96]. До цієї групи належать вправи на впізнавання заданого звука, визначення його місця у слові, добір слів із певним звуком, розрізнення близьких фонем, робота з мінімальними парами, поділ слова на склади й звуки. Для старших дошкільників ці вправи мають особливе значення, оскільки формують передумови подальшого оволодіння грамотою.

У практичній роботі фонологічні методи можна реалізовувати через добір пар слів, які відрізняються одним звуком. Наприклад, логопед пропонує дитині пари “рак – лак”, “коза – коса”, “жук – звук” і просить показати відповідну картинку, повторити слово, визначити, який звук змінився, а потім самостійно дібрати слово з потрібним звуком. Такі вправи допомагають дитині усвідомити, що зміна одного звука може змінювати значення слова. Отже, фонематичне сприймання безпосередньо пов'язане з точністю мовлення.

Третю групу становлять лексико-граматичні методи. Їх застосовують тоді, коли у дитини спостерігається недостатній словниковий запас, труднощі словозміни, словотвору, узгодження слів, побудови простих і поширених речень. А. Довженко підкреслює, що при ЗНМ порушуються різні сторони мовної системи, зокрема лексична, граматична й фонетична [2, 115]. О. Форостян та Є. Шнайдер у програмі роботи зі старшими дошкільниками із ЗНМ визначають серед основних завдань розширення словника, розвиток граматичного ладу, фонематичного слуху, дрібної моторики, просторових і часових уявлень, навичок спілкування, пізнавального інтересу та довірливості [16, 148]. Практично це може реалізовуватися через добір слів за темами, уточнення значення слів, утворення форм однини й множини, узгодження іменників із прикметниками, складання речень за малюнками, опис предмета за планом, складання коротких розповідей за серією зображень.

Під час застосування лексико-граматичних методів логопед може працювати в межах однієї тематичної групи, наприклад “Овочі”, “Одяг”, “Іграшки”, “Пори року”. Спочатку дитина називає пред-

мети, далі добирає до них ознаки й дії: “м’яч круглий”, “дівчинка малює”, “листя жовте”. Після цього логопед ускладнює завдання: дитина узгоджує слова в реченні, утворює множину, відповідає на запитання, складає просте речення за малюнком, а згодом – коротку розповідь за серією зображень. Така послідовність дає змогу поступово перейти від окремого слова до зв’язного висловлювання.

До лексико-граматичних методів доцільно віднести й мнемотехнічні прийоми, оскільки вони допомагають дитині впорядковувати мовленнєвий матеріал і будувати висловлювання. Л. Козак та О. Кравченко розглядають мнемотехніку як засіб формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку й пов’язують її з використанням мнемокартки, мнемоланцюгів, мнемотаблиць до віршів, загадок і казок [5, 50–58]. Для логопедичної роботи це важливо тому, що візуальна опора допомагає дитині послідовно називати дії, будувати речення, відтворювати зміст короткого тексту й переходити від окремих слів до зв’язного висловлювання.

Мнемотехнічні прийоми доцільно використовувати тоді, коли дитині складно втримати послідовність розповіді. Наприклад, для складання опису тварини логопед може запропонувати просту схему: хто це, який він, де живе, що їсть, що вміє робити. Дитина спирається на умовні позначки або картинки і поступово будує зв’язне висловлювання: “Це кіт. Він маленький і пухнастий. Кіт живе вдома. Він п’є молоко і грається”. Такий прийом допомагає структурувати думку й зменшує мовленнєве напруження.

Четверту групу становлять комунікативно-ігрові методи. Їх призначення полягає у формуванні мовлення через діалог, спільну дію, сюжетно-рольову гру, побутову ситуацію, емоційно значущу взаємодію з дорослим і однолітками. Д. Старіченко зазначає, що мовленнєва стимуляція має відбуватися не тільки під час занять, а й у повсякденному житті, де дитина висловлює свої думки, наміри й потреби [15, 558–559]. У цьому ж напрямі Г. Подуфала підкреслює значення сюжетно-рольових та інтерактивних ігор, моделювання побутових ситуацій, настільних ігор, лялькового театру й музичних ігор для розвитку соціальної взаємодії та мовленнєвих навичок [13, 245–247]. Отже, комунікативно-ігрові методи дають змогу переносити мовленнєві навички з навчальної ситуації у природне спілкування.

Комунікативно-ігрові методи можна реалізовувати через моделювання побутових ситуацій. Наприклад, у грі “Магазин” дитина вчиться звертатися до дорослого або однолітка, просити потрібний предмет, уточнювати кількість, відповідати на запитання: “Дайте, будь ласка, яблуко”, “Я хочу дві цукерки”, “Скільки це коштує?”. У грі “Лікар”

дитина вчиться називати частини тіла, описувати стан, будувати короткий діалог. Завдяки цьому мовлення закріплюється не тільки на занятті, а й у ситуації, наближеній до реального спілкування.

Окрему групу становлять сенсорно-рухові, музично-ритмічні та арттерапевтичні методи, які виконують допоміжну, але важливу функцію у корекційній роботі. А. Харківська виокремлює малювання, ліплення, колажування, пісочну арттерапію, музичну, драматичну й казкову арттерапію та зазначає, що ці технології залучають аудіальний, візуальний і кінестетичний канали сприйняття [17, 49]. Авторка також наголошує, що ізотерапію можна використовувати для розвитку дрібної моторики, артикуляційного апарату, мовленнєвого дихання та зв’язного мовлення [17, 51]. Подібні результати зустрічаємо у праці Х. Барна та ін. [1], К. Лісняк [8] та М. Моги [1]. У цьому аспекті арттехніки не замінюють власне логопедичну корекцію, проте підсилюють її, оскільки створюють сприятливі умови для мовленнєвої активності, самовираження й емоційної включеності дитини.

Сенсорно-рухові та арттерапевтичні методи можуть застосовуватися як підтримка основної логопедичної роботи. Наприклад, під час ліплення дитина формує з пластиліну “язик-лопатку” або “язик-чашечку”, що допомагає краще зрозуміти положення органів артикуляції. Під час малювання сюжетної картини логопед спонукає дитину описати, що вона намалювала, хто зображений на малюнку, що відбувається, які предмети розташовані вгорі, внизу, праворуч або ліворуч. Такі завдання поєднують розвиток дрібної моторики, просторових уявлень і зв’язного мовлення.

Для дітей із вираженими труднощами усного мовлення важливим напрямом є *альтернативна та додаткова комунікація*. В. Маршалковська зазначає, що при алалії, афазії, дизартрії та ринолалії логопедична робота може передбачати введення альтернативної додаткової комунікації, збагачення пасивного словника й підтримку мотивації до спілкування [9, 62–63]. У практичному вимірі це можуть бути предметні картинки, піктограми, комунікативні дошки, картки вибору, прості фразові моделі на зразок “хочу пити”, “потрібна допомога”, “я втомився”, “хочу гратися”. Такий підхід особливо важливий тоді, коли дитина ще не може повноцінно користуватися усним мовленням, але потребує доступного способу вираження бажань, емоцій і потреб.

Альтернативна та додаткова комунікація може застосовуватися тоді, коли дитина ще не має достатніх можливостей для усного висловлювання [18]. Наприклад, логопед вводить комунікативну дошку з простими картками: “хочу пити”, “хочу їсти”, “допоможіть”, “болить”, “я втомився”, “хочу гратися”. Спочатку дитина вчиться обирати одну картку для

вираження потреби, потім поєднує дві картки, наприклад “хочу” і “м’яч”, а згодом переходить до коротших або повніших усних фраз. У такій роботі важливо не замінити мовлення картками, а дати дитині доступний засіб комунікації та поступово підтримувати розвиток усного мовлення.

Отже, сучасні методи корекції порушень мовлення у дітей старшого дошкільного віку можна систематизувати як артикуляційно-фонетичні, фонологічні, лексико-граматичні, комунікативно-ігрові, сенсорно-рухові, арттерапевтичні та методи альтернативної й додаткової комунікації. Їх добір має залежати від структури мовленнєвого порушення, віку дитини, рівня мовленнєвої активності, стану фонематичного слуху, сформованості словника, граматичної будови мовлення та можливостей комунікації. Найбільш обґрунтованою є не ізольована робота одним методом, а поєднання різних груп засобів у межах індивідуальної корекційної програми.

Висновки. У статті теоретично обґрунтовано логопедію як важливу складову спеціальної освіти та корекційно-розвивальної допомоги дітям старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення. З’ясовано, що логопедична робота не обмежується виправленням окремих звуків, а охоплює розвиток звуковимови, фонематичного сприймання, словникового запасу, граматичної будови мовлення, зв’язного висловлювання, комунікативної активності, дрібної та артикуляційної моторики.

У межах дослідження охарактеризовано основні мовленнєві порушення, які потребують логопедичної корекції у старшому дошкільному віці. Показано, що добір методів корекційної роботи має залежати від структури порушення, рівня мовленнєвої активності дитини, стану фонематичного слуху, сформованості словника, граматичної будови мовлення та наявних можливостей комунікації.

Це дало змогу систематизувати сучасні методи логопедичної корекції за їх практичним призначенням (артикуляційно-фонетичні, фонологічні, лексико-граматичні, комунікативно-ігрові, сенсорно-рухові, арттерапевтичні методи, а також методи альтернативної та додаткової комунікації). Така систематизація має практичне значення, оскільки допомагає логопеду добирати корекційні засоби відповідно до характеру мовленнєвих труднощів, віку дитини та рівня її готовності до мовленнєвої взаємодії.

Узагальнення опрацьованого матеріалу засвідчило, що найбільш результативною є не ізольована робота одним методом, а поєднання різних груп засобів у межах індивідуальної корекційної програми. Важливими умовами ефективності логопедичної допомоги є комплексна діагностика, індивідуалізація роботи, міждисциплінарна взаємодія

фахівців, участь родини та систематичний моніторинг динаміки мовленнєвого розвитку дитини.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в розробленні й апробації практичної програми логопедичної корекції для дітей старшого дошкільного віку з різними типами мовленнєвих порушень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барна Х., Кас’яненко О., Чекан О., Вовчок В., Коваль Н. Фонетична ритміка у подоланні порушень звуковимови у дітей з порушенням слуху. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. Вип. 12 (52). С. 1389–1399. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12\(52\)-1389-1398](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12(52)-1389-1398)
2. Довженко А. Логопедична робота з розвитку експресивного мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ I рівня. *Система освіти і виховання дітей з особливими освітніми потребами: досвід минулого – погляд у майбутнє : до 85-річчя акад. В. І. Бондаря: зб. наук. пр.* Харків. 2023. С. 115–118. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/14458> (дата звернення: 24.06.2026).
3. Закон України “Про дошкільну освіту”. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2024, № 42, ст.258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 24.06.2026).
4. Закон України “Про освіту”. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38–39, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 24.06.2026).
5. Козак Л., Кравченко О. Формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами мнемотехніки. *Інноватика у вихованні*. 2025. Вип. 1 (22). С. 50–58. DOI: <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i22.691>
6. Конвенція про права дитини. Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 24.06.2026).
7. Линдіна Є. Від історичних передумов до сучасних практик: інтеграція дітей з порушеннями мовлення у загальноосвітнє середовище. *Inclusion and Diversity*. 2024. Вип. 3. С. 49–54. DOI: <https://doi.org/10.32782/inclusion/2024.3.8>
8. Лісняк К. Взаємозв’язок артикуляційної та дрібної моторики дошкільників з системними порушеннями мовлення. *Синергетичний потенціал міждисциплінарного підходу у супроводі осіб з особливими освітніми потребами: зб. матеріалів Всеукр. круглого столу* (м. Харків, 20 листоп. 2025 р.) Харків. 2026. С. 395–398. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/22198> (дата звернення: 24.06.2026).
9. Маршалковська В. Особливості логопедичної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення в умовах інклюзивної освіти. *Наша школа: науково-практичні студії*. 2023. Вип. 1. С. 61–64. DOI: <https://doi.org/10.61339/2786-6947.2023.1.286302>
10. Мізюк В., Кожухар Ж., Силенко Ю. Проєктно-орієнтовані технології у ЗВО для формування навичок командної роботи в цифровому середовищі. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2026. Вип. 14(3). С. 95–103. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i3-013>
11. Мога М. Корекція артикуляції у дітей із загальним недорозвитком мовлення засобами рухово-ігрової діяль-

ності. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2024. Вип. 27 (6). С. 163–169. DOI: <https://doi.org/10.15421/1724125>

12. Пацула І. Проблеми та виклики ранньої діагностики мовленнєвих порушень у дітей. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 5 (364). С. 93–100. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-5\(364\)-93-100](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-5(364)-93-100)

13. Подуфала Г. Методи корекційної роботи логопеда з дітьми з розладами аутистичного спектру в умовах інклюзивного навчання. *Наука. Освіта. Молодь: зб. матеріалів XVIII Всеукр. наук. конф. студентів та молодих науковців* (Умань, 15 квітня 2025 р.). Умань: Візаві, 2025. С. 244–247. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f40cfd0-00e0-4bcd-af3a-902b7779a437/content#page=244> (дата звернення: 24.06.2026).

14. Слатвінська А., Рюміна А. Порушення мовленнєвих та сенсорних систем у дітей: причини, прояви та напрями корекції. *Вісник науки та освіти*. 2025. Вип. 5 (35). С. 2057–2066. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5\(35\)-2057-2066](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5(35)-2057-2066)

15. Старіченко Д. Логопедична робота зі стимуляції мовленнєвої активності у дітей молодшого віку. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти: зб. наук. пр.* Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. 2023. С. 557–559. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10943> (дата звернення: 24.06.2026).

16. Форостян О., Шнайдер Є. Логопедична робота з дітьми старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. *Проблеми реабілітації: збірник наукових праць*. 2025. С. 146–149. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/23851> (дата звернення: 24.06.2026).

17. Харківська А. Арт-техніки у корекційній роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Вип. 12 (4). С. 48–52. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i4-008>

18. Цегельник Т., Станіченко О., Панічевська Є. Формування навичок альтернативної та додаткової комунікації у майбутніх логопедів і педагогів: інтеграція в освітній процес. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 94. 2026. С. 186–190. DOI: <https://doi.org/10.32782/ip/94.35>

19. Цегельник Т., Станіченко О., Силенко Ю. Особливості формування соціально-психологічної компетентності у майбутніх фахівців спеціальної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загально-освітній школах*. 2025. Вип. 101. С. 162–167. DOI: <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2025.101.28>

20. Maksymchuk B., Absalyamova L., Kriukova M., Chorna O., Bader S., Anastasova N. Neuropsychological prevention of students' procrastination. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2024. № 15(1). С. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/15.1/530>

REFERENCES

1. Barna, Kh., Kasianenko, O., Chekan, O., Vovchok, V. & Koval, N. (2025). Fonetychna rytmyka u podolanni porushen zvukovymovy u ditei z porushenniam slukhu [Phonetic rhythmic in overcoming sound pronunciation disorders in children with hearing impairment]. *Scientific innovations and advanced technologies*, No. 12(52), pp. 1389–1399. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12\(52\)-1389-1398](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12(52)-1389-1398) [in Ukrainian].

2. Dovzhenko, A. (2023). Lohopedychna robota z rozvyt-

ku ekspresyvnoho movlennia u ditei molodshoho doshkilnoho viku iz ZNM I rivnia [Speech therapy work on developing expressive speech in younger preschool children with Level I general speech underdevelopment]. *The system of education and upbringing of children with special educational needs: experience of the past – a look into the future: dedicated to the 85th anniversary of academician V. I. Bondar: collection of scientific papers* (pp. 115–118). Kharkiv. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/14458> (accessed: 24.06.2026) [in Ukrainian].

3. Zakon Ukrainy “Pro doshkilnu osvitu” [Law of Ukraine “On Preschool Education”]. (2024). *Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR)*, No. 42, Art. 258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (accessed: 24.06.2026) [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” [Law of Ukraine “On Education”]. (2017). *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR) Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR)*, No. 38–39, Art. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (accessed: 24.06.2026) [in Ukrainian].

5. Kozak, L. & Kravchenko, O. (2025). Formuvannia movlennievoi kompetentnosti ditei starshoho doshkilnoho viku zasobamy mnemotekhniki [Developing speech competence in senior preschool children by means of mnemonic techniques]. *Innovation in education*, No. 1(22), pp. 50–58. DOI: <https://doi.org/10.35619/iiv.v1i22.691> [in Ukrainian].

6. Konventsia pro prava dytyny [Convention on the Rights of the Child]. (1991). *Konventsiiu ratyfikovano Postanovoiu VR No. 789-XII vid 27.02.1991*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (accessed: 24.06.2026) [in Ukrainian].

7. Lyndina, Ye. (2024). Vid istorichnykh peredumov do suchasnykh praktyk: intehtatsiia ditei z porushenniamy movlennia u zahalnoosvitnie seredovyshe [From historical prerequisites to modern practices: the integration of children with speech disorders into the general educational environment]. *Inclusion and Diversity*, No. 3, pp. 49–54. DOI: <https://doi.org/10.32782/inclusion/2024.3.8> [in Ukrainian].

8. Lisniak, K. (2026). Vzaiemozviazok artykuliatsiinoi ta dribnoi motoryky doshkilnykh z systemnymy porushenniamy movlennia [The relationship between articulatory and fine motor skills in preschool children with systemic speech disorders]. *Synergistic potential of the interdisciplinary approach in supporting persons with special educational needs: collection of materials of the All-Ukrainian round table* (Kharkiv, 20 lystopada 2025 r.) (pp. 395–398). Kharkiv. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/22198> (accessed: 24.06.2026) [in Ukrainian].

9. Marshalkovska, V. (2023). Osoblyvosti lohopedychnoi roboty z ditmy z tiazhkymy porushenniamy movlennia v umovakh inkluzyvnoi osvity [Features of speech therapy work with children with severe speech disorders in inclusive education]. *Our school: scientific and practical studies*, No. 1, pp. 61–64. DOI: <https://doi.org/10.61339/2786-6947.2023.1.286302> [in Ukrainian].

10. Miziuk, V., Kozhukhar, Zh. & Sylenko, Yu. (2026). Proiektno-orientovani tekhnolohii u ZVO dlia formuvannia navychok komandnoi roboty v tsyfrovomu seredovyschi [Project-oriented technologies in higher education institutions for developing teamwork skills in a digital environment]. *Education. Innovation. Practice*, No. 14(3), pp. 95–103. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i3-013> [in Ukrainian].

11. Moha, M. (2024). Korektsiia artykuliatsii u ditei iz zahalnym nedorozvytkom movlennia zasobamy rukhov-

ihrovoi diialnosti [Correction of articulation in children with general speech underdevelopment by means of movement-based play activity]. *Scientific and theoretical almanac Grani*, No. 27(6), pp. 163–169. DOI: <https://doi.org/10.15421/1724125> [in Ukrainian].

12. Patsula, I. (2024). Problemy ta vyklyky rannoi diahnostyky movlennievkykh porushen u ditei [Problems and challenges of early diagnosis of speech disorders in children]. *Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University: Pedagogical Sciences*, No. 5(364), pp. 93–100. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-5\(364\)-93-100](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-5(364)-93-100) [in Ukrainian].

13. Podufala, H. (2025). Metody korektsiinoi roboty lohopedu z ditmy z rozladamy avtystychnoho spektru v umovakh inkluzyvnogo navchannia [Methods of a speech therapist's corrective work with children with autism spectrum disorders in inclusive education]. *Science. Education. Youth: collection of materials of the XVIII all-ukrainian scientific conference of students and young researchers* (Uman, 15 kvitnia 2025 r.) (pp. 244–247). Uman: Vizavi. URI: <https://dspace.udpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f40cfcd0-00e0-4bcd-af3a-902b7779a437/content#page=244> (accessed: 24.06.2026) [in Ukrainian].

14. Slatvinska, A. & Riumina, A. (2025). Porushennia movlennievkykh ta sensorykh system u ditei: prychny, proiavy ta napriamy korektsii [Disorders of speech and sensory systems in children: causes, manifestations and directions of correction]. *Bulletin of Science and Education*, No. 5(35), pp. 2057–2066. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5\(35\)-2057-2066](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5(35)-2057-2066) [in Ukrainian].

15. Starichenko, D. (2023). Lohopedychna robota zi stymuliatsii movlennievoyi aktyvnosti u ditei molodshoho viku [Speech therapy work aimed at stimulating speech activity in young children]. *Formation of life competence of persons with special educational needs in the system of extracurricular, special and inclusive education: collection of scientific papers* (pp. 557–559). Kharkiv: KhNPU im. H.S. Skovorody. URI: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10943> (accessed: 24.06.2026) [in Ukrainian].

16. Forostian, O. & Shnaider, Ye. (2025). Lohopedychna robota z ditmy starshoho doshkilnoho viku iz zahalnym nedorozvytkom movlennia [Speech therapy work with senior preschool children with general speech underdevelopment]. *Problems of rehabilitation: collection of scientific papers*, pp. 146–149. URI: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/23851> (accessed: 24.06.2026) [in Ukrainian].

17. Kharkivska, A. (2024). Art-tehniky u korektsiini roboti z ditmy z movlennievymy porushenniamy [Art techniques in corrective work with children with speech disorders]. *Education. Innovation. Practice*, No. 12(4), pp. 48–52. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i4-008> [in Ukrainian].

18. Tsehelnyk, T., Stanichenko, O. & Panichevska, Ye. (2026). Formuvannia navychok alternatyvnoi ta dodatkovoi komunikatsii u maibutnikh lohopediv i pedahohiv: intehtatsiia v osvittii protses [Developing alternative and augmentative communication skills in future speech therapists and educators: integration into the educational process]. *Innovative Pedagogy*, No. 94, pp. 186–190. DOI: <https://doi.org/10.32782/ip/94.35> [in Ukrainian].

19. Tsehelnyk, T., Stanichenko, O. & Sylenko, Yu. (2025). Osoblyvosti formuvannia sotsialno-psykholohichnoi kompetentnosti u maibutnikh fakhivtsiv spetsialnoi osvity [Features of developing socio-psychological competence in future special education specialists]. *Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools*, No. 101, pp. 162–167. DOI: <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2025.101.28> [in Ukrainian].

20. Maksymchuk, B., Absalyamova, L., Kriukova, M., Chorna, O., Bader, S. & Anastasova, N. (2024). Neuropsychological prevention of students' procrastination. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, No. 15(1), pp. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/15.1/530> [in English].

Стаття надійшла до редакції: 26.06.2026

Прийнято до друку: 27.07.2026

Опубліковано: 08.09.2026

УДК 376-053.4:616.89-008.434]:37.018.1д

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.370729>

Ольга Невмержицька, викладач кафедри логопедії
факультету психології та спеціальної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5275-3153>

СІМЕЙНО-ЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД У КОМПЛЕКСНОМУ ЛОГОПЕДИЧНОМУ СУПРОВОДІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАЇКАННЯМ

У статті проаналізовано сучасні доказові програми логопедичного втручання при заїканні дітей з позиції сімейно-центрованого підходу. Розкрито роль батьків у комплексному логопедичному супроводі та особливості їх залучення у програмах Lidcombe, RESTART-DCM і Palin PCI. Обґрунтовано значення партнерської взаємодії “дитина – родина – фахівець”, створення сприятливого комунікативного середовища та підтримки дитини у природних ситуаціях спілкування.

Ключові слова: заїкання; діти із заїканням; логопедичний супровід; сімейно-центрований підхід; батьківська участь; Міжнародна класифікація функціонування; обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ); раннє логопедичне втручання; комунікативне середовище; доказові програми.

Літ. 9.